

Силабус освітнього компонента Програма навчальної дисципліни

Соціальні та етичні проблеми штучного інтелекту

Шифр та назва спеціальності

122 – Комп'ютерні науки

Освітня програма

Комп'ютерні науки та інтелектуальні системи

Рівень освіти

Бакалавр

Семестр

2

Інститут

ННІ Соціально-гуманітарних технологій

Кафедра

Філософії (307)

Тип дисципліни

Загальна, Обов'язкова

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Міщенко Віктор Іванович

viktor.mishchenko@khi.edu.ua

Доктор філософії, старший викладач кафедри філософії. Досвід роботи 37 років. Автор понад 60 наукових, та навчально-методичних праць. Провідний лектор з дисципліни «Філософія»

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

Дисципліна передбачає напрацювання розуміння студентами особливостей виникнення, розвитку штучного інтелекту в системі природних, технічних і гуманітарних теоретичних та практичних проблем, методологічних походів подальшої співпраці зі штучним мислячим інтелектом, аналізу короткострокових та довгострокових загроз, які можуть виникнути внаслідок некваліфікованого використання штучного інтелекту, затримання темпів модернізації суспільства і духовного розвитку особистості. В процесі навчання студенти мають усвідомити роль штучного інтелекту у вирішенні соціальних проблем розвитку суспільства, трансформації планетарної цивілізації до планетарно-космічної, завдання щодо подальшого розвитку штучного інтелекту андроїдного типу, формування системи моральних засад спілкування у процесі вирішення практичних та теоретичних завдань, навичок поведінки, які базуються на загальнолюдських цінностях, самосвідомості і почутті

Мета та цілі дисципліни

Формування у студентів поглиблених світоглядних та теоретичних гуманітарно-філософських знань щодо створення та застосування штучного інтелекту, усвідомлення загального характеру проблеми інтегрального інтелекту, який включає інтелектуальні засади Всесвіту, інтелектуальні прояви живої матерії, Розуму та штучного інтелекту, розвиток навичок аналізу та всебічного оцінювання людської діяльності у співпраці зі штучним інтелектом.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації. Індивідуальне завдання – реферат. Підсумковий контроль – іспит.

Компетентності

Програмні компетентності згідно освітньої програми.

Результати навчання

Програмні результати навчання згідно освітньої програми.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 90 год. (3 кредитів ECTS): лекції – 16 год., практичні заняття – 16 год., самостійна робота – 58 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Для успішного проходження курсу необхідно мати знання та практичні навички з наступних дисциплін: «Українська мова (професійного спрямування)», «Правознавство».

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекції з презентаціями, дискусії, практичні заняття (семінари, практикуми), виконання індивідуальної роботи (реферат, есе, участь у конференціях та спеціалізованих семінарах, робота з оригінальними роботами з філософії тощо).

Програма навчальної дисципліни

Навчальні заняття

Лекції

Теми лекцій	Кількість годин
Тема 1. Філософське осмислення проблеми штучного інтелекту, його можливостей і загроз. ШІ, як динамічна система саморозвитку. Кумулятивний характер V інтелектуальної революції: ШІ як наслідок творчих зусиль вчених зрізних галузей науки. Сучасні досягнення людства у створенні ШІ. Його можливості та сфери застосування. ШІ як біфуркаційна крапка еволюційного процесу. Характеристика його короткострокових, середньострокових та довгострокових загроз. Рівні соціальної небезпеки ШІ та його філософський аналіз.	2
Тема 2. Штучний інтелект в концепції глобального еволюціонізму. Свідомість як форма зв'язку людини зі світом та загальне родове поняття щодо визначення інтелекту. Рівні свідомого ставлення до світу. ШІ як система, яка пристосовується до сприйняття середовища. Динамічно-структурні компоненти свідомості як моделі світу і роль інтелекту в їх функціонуванні. Загальна інтелектуальна картина світу як основа універсального розуміння інтелекту. ШІ в концепції Глобального еволюціонізму, його носферно-космічна місія.	2
Тема 3. Біологічний інтелект, та мислення, як аналог технічного творення. Біоетика. Інтелект як адаптивна функція живих систем Вибірковість, інтерактивність, контекстуальність та фільтрація важливості ШІ.. Биоетика. Втручання у мозок	2

людини. Мозок людини як унікальне творіння природи, його особливості та таємниці. Мозок як аналог штучного творення. Функціонування мозку як мегасистеми. Біологічний натуралізм Дж. Серля, як шлях до тесту Тюрінга. Свідомість, як найвища крапка розумової активності. Вивчення механізмів «усвідомлення» та спроби їх відбудови.

Тема 4. ШІ андрогоного типу у світі людини. Етичні проблеми взаємодії. 2

Штучне творення мислячої матерії як міфологічна мрія та реальність ХХІ сторіччя. Чому людина створила інтелект, який перевершує її по багатьом параметрам? Біологічний, екзистенціальний і проєктивний інтелект. Інфоагенти Лучіано Флоріді у новій інформаційній реальності. Чи здатна людина прийняти технічну істоту? Технофобії, технореалізм і техногуманізм. Етапи інформаційного занурення людини: homo informaticus, homo virtus, homo siberius. Втрата самоідентифікації як творчої істоти як головна екзистенціальна загроза існування людству. ШІ і людина: як здійснюється змагання? Рівні інтелектуального розвитку ШІ. ШІ як «суддя цивілізації». Як людина може сприйматися AGI і ШІ людину? Трансформація до антропогенної цивілізації, як домінанта Нового антропологічного часу. Людина та ШІ: етика взаємодії.

Тема 5. Соціальні проблеми ШІ та перспективи розвитку соціуму. 2

ШІ як біфуркаційна точка соціального розвитку. Соціальна трансформація людини в інформаційному суспільстві. Основні сценарії коеволюції людини і ШІ. Соціум як система. Вплив ШІ на систему соціальних відносин та соціальну стратифікацію суспільства. Вплив ШІ на колективну свідомість, колективну волю та соціальну активність. Вплив ШІ на характер передачі колективного досвіду (соціалізацію), систему освіти. Закон України про характер використання ШІ у науковій роботі від 29 січня 2026 р. № 4742-IX «Про академічну доброчесність». Перспективи трансформації суспільства в період V Інтелектуальної революції. Модель держави співрозвитку людини і ШІ.

Тема 6. ШІ в структурі сучасних політичних та глобалізаційних процесів. 2

Трансформація політичної влади та системи державного управління під впливом ШІ. Вплив ШІ на розвиток світової економічної системи розподілу праці, характер глобалізаційних процесів. Геополітика та ШІ. Використання ШІ в сучасних військових конфліктах.

Тема 7. Роль ШІ на етапі трансформації цивілізації до планетарно-космічного рівня розвитку і формування ноосферного середовища. 2

Роль ШІ у трансформації цивілізації до планетарно-космічного рівня розвитку і подоланні Великого фільтру Р. Гансона. Місія ШІ у енергетичному балансі цивілізації та Всесвіту та формуванні космічного вектору розвитку. Роль ШІ в освоєнні космосу і формування біосферних і астрокосмічних інтелектуальних технологій. Геокосмічні технології та роль ШІ у формуванні ноосферного середовища.

Тема № 8. Лекція. ШІ як каталізатор цивілізаційного та духовного розвитку. 2

Детермінанти сучасного цивілізаційного розвитку, духовної трансформації суспільства. Роль ШІ у гармонізації розвитку антропо-инфо-техно-екосфери Технологічна сингулярність та основні заходи її запобігання. Прагнення до творчості і творення як умова існування у світу V інтелектуальної революції. Проблеми духовності у новому інформаційному середовищі ШІ.

Загальна кількість годин 16

Практичні заняття

Теми практичних/семінарських занять	Кількість годин	Вагові коефіцієнти <i>a</i>
Тема 1. Штучний інтелект як закономірний етап цивілізаційного розвитку. У чому полягає важливість визначення сутності інтелекту? Чому спроби визначення інтелекту на основі його відношення до категорії мислення зазнали невдачі? Визначення яких нових видів інтелекту руйнувало цей підхід? Які переваги для визначення інтелекту має категорія «свідомість», то які нові проблеми виникли? Концепція рівнів духовного ставлення до світу як універсальна шкала розвитку інтелекту. Яке місце на ній займають люди, живі істоти, ШІ? У чому полягає концепція глобального еволюціонізму? Які вчені внесли у її розвиток свій внесок? Чому ШІ – важливий елемент еволюційного процесу? Логос і хаос в процесі еволюції. У чому важливість пізнання Логосу на його практичне формування в процесі ноосферного творення. Розумінні місії ШІ як інтелектуального засобу формування логосу в процесі глобальної еволюції. Чому таке розуміння ШІ впливає на його долю і майбутні стосунки з людиною?	2	0,1
Тема 2 Штучний інтелект в концепції глобального еволюціонізму. У чому полягає важливість визначення сутності інтелекту? Чому спроби визначення інтелекту на основі його відношення до категорії мислення зазнали невдачі? Визначення яких нових видів інтелекту руйнувало цей підхід? Які переваги для визначення інтелекту має категорія «свідомість», то які нові проблеми виникли? Концепція рівнів духовного ставлення до світу як універсальна шкала розвитку інтелекту. Яке місце на ній займають люди, живі істоти, ШІ? У чому полягає концепція глобального еволюціонізму? Які вчені внесли у її розвиток свій внесок? Чому ШІ – важливий елемент еволюційного процесу? Логос і хаос в процесі еволюції. У чому важливість пізнання Логосу на його практичне формування в процесі ноосферного творення. Розумінні місії ШІ як інтелектуального засобу формування логосу в процесі глобальної еволюції. Чому таке розуміння ШІ впливає на його долю і майбутні стосунки з людиною?	2	0,2
Тема 3. Біологічний інтелект, та мислення, як аналог технічного творення. Біоетика. Концептуальний підхід до інтелекту тварин Говарда Гарднера, Дональда Гріффіна, Макса Тегмарка. Біологічний (еволюційний) підхід до інтелекту як адаптивної функції живих систем Чарльза Дарвіна, Конрада Лоренца, Жана Піаже. Інформаційні процеси у живій природі. Сучасні «імітаційні» адаптивні алгоритми ШІ і можливість їх подальшої трансформації на основі формування внутрішньої моделі світу і свідомого смислового вибору. Інтелект як адаптивна функція живих систем Вибірковість, інтерактивність, контекстуальність та фільтрація важливості ШІ. Біоетика.	2	0,2

Втручання у мозок людини. Мозок людини як унікальне творіння природи, його особливості та таємниці. Мозок як аналог штучного творення. Функціонування мозку як мегасистеми. Біологічний натуралізм Дж. Серля, як шлях до тесту Тюрінга. Свідомість, як найвища крапка розумової активності. Вивчення механізмів «усвідомлення» та спроби їх відбудови.

Тема 4. ШІ андроного типу у світі людини. Етичні проблеми взаємодії.

2

0,1

Штучне творення мислячої матерії як міфологічна мрія та реальність 21 сторіччя. Сучасні досягнення людства у створенні андроїдів. Чому людина створила інтелект, який перевершує її по багатьом параметрам? Біологічний, екзистенціальний і проєктивний інтелект. Інфоагенти Лучіано Флоріді у новій інформаційній реальності. Чи здатна людина прийняти технічну істоту як рівноцінну? Технофобії, Де їх коріння? Як «машина» руйнує дух і мислення? Алгоритм машини і свобода людини. Чи здатне «залізо» до милосердя? Кроки до техногуманізму: розуміння «техне», розуміння біологічної недосконалості людини в антропології, усвідомлення концепції органопроєкції Ернста Каппа, екзистенціальний технореалізм Ортегі-і-Гассета, залежності техніки від типу цивілізації, сучасних концепції конвергенції. Унікальність людини як творіння природи. Що незрозуміло у людині для ШІ? Етапи інформаційного занурення людини: homo informaticus, homo virtus, homo ciberius. Втрата самоідентифікації як творчої істоти як головна екзистенціальна загроза існування людству. ШІ і людина: як здійснюється змагання? Концепція «біологічного натуралізму» як шлях до роботизації. Чому Джон Серль його обрав? Рівні інтелектуального розвитку ШІ. ШІ як «суддя цивілізації». Як людина може сприйматися AGI і ШІ людину? Що виглядає абсурдом у людині з позицій ШІ? Трансформація до антропогенної цивілізації, як домінанта Нового антропологічного часу. Людина та ШІ: етика взаємодії. Три закони роботехніки Азімова. Чи здатні вони працювати? У чому справжня сутність моралі, як регулятора суспільних відносин? Етичні принципи використання штучного інтелекту. Чому вони мають постійне розвиватись і корегуватись?

Тема 5. Соціальні проблеми ШІ та перспективи розвитку соціуму.

2

0,1

ШІ як біфуркаційна точка соціального розвитку. Соціальна трансформація людини в інформаційному суспільстві: Homo Digitalis (Цифрова людина), Homo Ludens Digitalis (сприймає світ як ігрове середовище), "Homo Irretius", («людина, впіймана в мережу»), Homo Connectus (зв'язана людина, інтегрована в глобальну мережу). Homo consumens, (споживач інформації, який підкоряється волі нетократів), Homo Electricus (розвиток якості, для виконання виробничих функцій, штучна стимуляція мозку). Основні сценарії коеволюції людини і ШІ. Оптимістичний сценарій коеволюція людини і ШІ Макса Тегмарка, катастрофічний Ника Бострома, контрольований баланс Стюарта Рассела,

трансгуманістичний сценарій Рея Курцвейла, песимістично-цивілізаційний сценарій Мартина Ріса, Еліезера Юдковського. Альтернативний духовно-ціннісний сценарій. Вплив ШІ на систему соціальних відносин та соціальну стратифікацію суспільства, на колективну свідомість, колективну волю та соціальну активність, на характер передачі колективного досвіду (соціалізацію), систему освіти. Закон України про характер використання ШІ у науковій роботі від 29 січня 2026 р. № 4742-IX “Про академічну доброчесність”. Перспективи трансформації суспільства в період V Інтелектуальної революції. Модель держави співрозвитку людини і ШІ.

Тема 6. ШІ в структурі сучасних політичних та глобалізаційних процесів.

2

021

Трансформація політичної влади та системи державного управління під впливом ШІ. Детермінанти, які обумовлюють існування влади як системи, на які впливає ШІ. Інструментальна загроза, яку може ховати ШІ. У силу яких факторів виникає суб'єктна загроза перетворення ШІ в потенційний самостійний центр влади? Три можливих форми узурпації влади ШІ. Інформаційний концтабір. Ознаки, культурні образи, реальний зміст страху. Технологічна сингулярність як катастрофа та війна на знищення. Реальні загрози для демократії і реальні ризики. Вплив ШІ на розвиток світової економічної системи розподілу праці, характер глобалізаційних процесів. Геополітика та ШІ. Яку роль вирішує ШІ в умовах сучасної геополітики? Які етапи глобалізації зазнало людство? Сучасна війна як синтез військового, інформаційного, економічного і когнітивного впливу. Використання ШІ в сучасних військових конфліктах. Класифікація автономії у військових системах ШІ. Можливі сценарії майбутнього та роль ШІ.

Тема 7. Роль ШІ на етапі трансформації цивілізації до планетарно-космічного рівня розвитку і формування ноосферного середовища.

2

0,1

Штучний інтелект як посилення інтелекту людини. Роль ШІ у трансформації цивілізації до планетарно-космічного рівня розвитку і подоланні Великого фільтру Р. Гансона. Зміст іспитів проходження Нового фільтру на межі досягнення планетарного рівня розвитку. Роль енергії у існуванні Всесвіту, життя, цивілізації. Аналіз енергетичного потенціалу сучасної цивілізації як основа формування стратегії енергетичного розвитку. Місія ШІ у енергетичному балансі цивілізації та Всесвіту та формуванні космічного вектору розвитку. Геокосмічні технології як етап розвитку космічної енергетики формування біосферних інтелектуальних систем. Роль ШІ у процесі глобального моніторингу та управління біосферою, формування біосферних і астрокосмічних інтелектуальних технологій, у перспективних наукових дослідженнях космосу і формування космічної цивілізації.

Тема 8. ШІ як каталізатор цивілізаційного та духовного розвитку.

2

0,1

Детермінанти сучасного цивілізаційного розвитку, духовної трансформації суспільства. Загострення глобальної екологічної кризи, як фактор наближення Великого фільтру. Технологічна сингулярність, рекомендації щодо її запобігання. Інтелектуальне лідерство людини у співдружності з ШІ. Прагнення до творчості і творення як умова існування у світу V інтелектуальної революції. Технічна творчість, її специфіка. Ганс Йонас: етичні принципи технічної творчості. Проблеми духовності у новому інформаційному середовищі ШІ. Інтелектуально-моральна духовність, її призначення, що вона включає на теоретичному, методологічному і аксіологічному рівні? Духовний образ людини у технотронному суспільстві. Структура духовного образу особистості. Відкритість світу. Гносеологічний катрчис та формування таких моделей духовної особистості як «Homo wondering» і «Homo inspired». «Homo science» – людина суспільства знань. Змістовні компоненти нтелектуальності особистості. Здатність до творення як форма виразу духовності особистості. «Homo responsible» як крок до «Homo spiritus» - людини духовної. Характерні риси Homo spiritus» та основні етапи духовного розвитку.

Загальна кількість годин

16

1

Лабораторні заняття

Лабораторних робіт в рамках дисципліни не передбачено.

Контрольні роботи

Теми контрольних робіт

Вагові
коефіцієнти b

Тема 1. ШІ як соціо-культурне надбання цивілізації.

0,5

Тема 2. Роль ШІ у ноосферному суспільстві.

0,5

Загалом

1

Самостійна робота

Курс передбачає підготовку до усних відповідей на проблемні питання, самостійне вивчення питань, які не викладаються під час лекцій, – це отримує поточне оцінювання. Також передбачено виконання індивідуальної роботи у вигляді реферату; можливі інші види індивідуальної роботи – есе, участь у конференціях та спеціалізованих семінарах (із написанням тез), робота з оригінальними роботами з філософії тощо. Ці роботи є письмовими і складаються відповідно до вимог).

Опрацювання теоретичного матеріалу

Теми для самостійного вивчення

Кількість годин

Тема 1. Розум людини та ШІ, як вирішальна сила у формуванні ноосферного суспільства.

1

Тема 2. Роль науки, техніки, інформаційних технологій XXI ст. у Формуванні ШІ

1

Тема 3. Ноосферне світосприйняття: життя та розум як головні

1

чинники перетворення біосфери.

Тема 4. Досягнення планетарно-космічного рівня цивілізаційного розвитку, вирішення основних глобальних проблем, гармонізація розвитку антропо-інфо-техне-екосфери.	1
Тема 5. Космічний, галактичний та астральний рівень цивілізаційного розвитку.	1
Тема 6. Основні етапи формування штучного інтелекту у XX – XXI ст.	1
Тема 7. Внесок у розробку ШІ Норберта Вінера, Моріса Вілкса, Джона Мочлі, Джона Преспера Еккерта та Джона фон Неймана.	1
Тема 8. Технічний підхід до інтелекту машини Джона Маккарті, Марвіна Мінського, Натаніеля Рочестера і Клода Шеннона	1
Тема 9. Феноменологічний підхід як спроможності до рефлексії, самоконтролю та корекції діяльності в залежності від результатів.	1
Тема 10. Кібернетичний підхід формуванням комп'ютерних систем, здатних до імітації реальності.	1
Тема 11. Формування діючих моделей великих складно організованих систем та здатних, передбачення майбутнього їх стану.	1
Тема 12. Геоінженерія і космічна енергетика: проблеми інформаційного контролю та сталого розвитку.	1
Тема 13. Штучний інтелект в умовах створення технотронного суспільства та геокосмічних технологій.	1
Тема 14. Поняття «тонкого налаштування» в концепції антропного принципу.	1
Тема 15. Інформаційні процеси у функціонуванні живих істот.	1
Тема 16. Інтелектуальні засади організації високоорганізованих живих істот.	1
Тема 17. Інтелектуальні процеси у корі головного мозку.	1
Тема 18. Інформаційна ємність мозку людини.	1
Тема 19. Характер взаємодії людського та штучного інтелекту у процесі створення імітаційної моделі середовища існування.	1
Тема 20. Сцієнтизм і антисцієнтизм як реакція на досягнення людства у процесі наукових революцій.	1
Тема 21. Технофобії і технофілії. Соціальні фобії штучного інтелекту за останнє сторіччя: причина та наслідки.	1
Тема 22. Критичний аналіз сучасних творів з наукової, художньої та науково-популярної літератури.	1
Тема 23. Конкуренція штучного інтелекту в працевлаштуванні фахівців та завдання щодо духовного розвитку людини.	1
Тема 24. Етичні принципи взаємодії духовної людини зі штучним інтелектом у транскрипції А. Азімова та сучасні варіанти.	1
Загальна кількість годин	24

Тематика індивідуальних завдань

Реферат передбачає розкриття обраної тематики, демонстрування вміння аналізувати інформацію та оформлювати текстові документи відповідно до мети навчальної дисципліни.

Теми індивідуального завдання

Тема 1. Штучний інтелект, як соціокультурний феномен XXI сторіччя, його соціальні і етичні проблеми.

Тема 2. Генезис терміну «штучний інтелект» у науковій думці XX-XXI сторіччя.

Тема 3. Штучний інтелект в концепції глобального еволюціонізму.

Тема 4. Штучний інтелект як спроба копіювання мозку.

Тема 5. Проблема взаємодії людини зі штучним інтелектом.

Тема 6. Штучний інтелект на етапі IV технологічної революції. Концепція технологічної сингулярності.

Тема 7. Загрози кібертизації людини та можливі наслідки соціальної трансформації.

Тема 8. Штучний інтелект в сучасних умовах трансформації цивілізації до ноосферного суспільства.

Тема 9. Роль штучного інтелекту в умовах космічних перельотів та освоєння нових планет.

Тема 10. Кібернетичні основи управління в умовах нестабільності і хаосогенних факторів впливу.

Тема 11. Етичні та естетичні виміри в діяльності штучного інтелекту як засіб його гуманізації.

Тема 12. Концепція взаємного виховання та конвергенція людини та ШІ.

Тема 13. Концепція «мертвого інтелекту» та проблема адаптивності ШІ до середовища зовнішнього існування.

Тема 14. Роль ШІ у формуванні інформаційної економіки майбутнього.

Тема 15. Застосування ШІ у військової сфери та проблема безпеки.

Тема 16. Штучний інтелект та проблеми біоетики.

Тема 17. Штучний інтелект як «каталізатор» суспільного розвитку.

Тема 18. Розвиток штучного інтелекту в концепції біологічного натуралізму Дж. Серля. Чи здатний ШІ мати самосвідомість?

Тема 19. Духовність та культура як засіб збереження людського у людині в еру штучного інтелекту.

Тема 20. Особливості комунікації людини та ШІ у наукових дослідженнях.

Тема 21. Філософські ідеї Ніка Бострома про можливі ризики ШІ у його творі «Superintelligence» (2014).

Тема 22. Футурологічні ідеї постлюдської епохи Френсіса Фукуяма в книзі «Наше постлюдське майбутнє» (2002).

Тема 23. Перспективи взаємодії людини і ШІ у книзі Макса Тегмарка «Life 3.0» (2017).

Тема 24. Критичний аналіз філософії нестабільності Іллі Пригожина стосовно можливостей людини та ШІ передбачати майбутнє та впливати на світ.

Тема 25. Концепція ноосфери В.І. Вернадського та роль ШІ у її формуванні.

Загальна кількість годин

25

Неформальна освіта

До неформальної освіти відносяться: професійні курси/тренінги, громадянська освіта, онлайн освіта, професійні стажування тощо. Рекомендовані в силабусі елементи неформальної освіти можуть бути зараховані за спрощеною процедурою без додаткової валідації результатів (створення предметної комісії).

Література, навчальні матеріали та інформаційні ресурси

Основна література

1. Вступ до філософії : навч.-метод. посіб. / Владленова І.В.; Годзь Н.Б.; Городиська О.М. та ін.; за ред. Городиської О.М.; Дольської О.О. Х. : НТУ «ХПІ», 2018.
2. Філософія: навч.посіб. / О.М. Бардін, В.В. Булавина, Н.Б. Годзь та ін.. ; за ред.. О.М. Бардіна, М.П. Требіна. – Харків: НТУ «ХПІ», 2012.
3. Дольська О. О. Філософія сучасного суспільства: навч.-метод. Посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2012.
4. Закон України про характер використання штучного інтелекту у науковій роботі від 29 січня 2026 р. № 4742-IX “Про академічну доброчесність”.
5. Філософія: терміни і поняття: Навчальний енциклопедичний словник / Під редакцією В.Л. Петрушенка. Львів: «Новий Світ-2000», 2020.
6. Дольська О. О., Годзь Н.Б., Городиська О.М., Дишкант Т.М., Тагліна Ю.С. Багатовимірність людини та культури у сучасних філософських ландшафтах. Монографія. Харків, 2021.
7. Освітньо-педагогічні напрями в сучасній західноєвропейській філософії: навч.-метод. посіб. /О.О. Дольська, О.А. Гончаренко, О.М. Городиська. Харків: Видавець Іванченко І.С., 2023.
8. Філософські проблеми сучасно наукового пізнання: підручник для студентів-магістрів усіх спеціальностей і форм навчання. / Я.В. Тарароев; О.О. Дольська; Т.М. Дишкант та ін. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2023.
9. Armstrong 2012 — Armstrong Alex . Computer Competes in Crossword Tournament // I Programmer, 2012, March 19.
10. Asimov 1985 — Asimov Isaac . Robots and Empire. New York: Doubleday, 1985.
11. Berliner 1980 a — Berliner Hans J . Backgammon Computer-Program Beats World Champion // Artificial Intelligence, 1980, 14 (2), p. 205–220.
12. Cattell, R. B. (1971). Abilities: Their structure, growth, and action. New York: Houghton Mifflin. ISBN 0-395-04275-5.
13. Bostrom Nick . Are We Living in a Computer Simulation? // Philosophical Quarterly, 2003, 53 (211), p. 243–255.
14. Bostrom Nick. Superintelligence Paths, Dangers, Strategies. 2014.
15. Gardner Howard E. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. March 29, 2011
16. Міщенко В. І. Шимченко О.В. Інформаційна економіка як треття реальність. Вісник Національного технічного університету “ХПІ”. Серія : Актуальні проблеми розвитку українського суспільства: зб. наук. пр. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2025. № 2. С. 50-58
DOI: <https://doi.org/10.20998/2227-6890.2025.2.08>
16. О. О. Дольська, В.І. Міщенко, О.М. Городиська. Соціо-аксіологічний вимір технічної творчості (методологічні пошуки у XXI ст.). Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія:22 Актуальні проблеми розвитку українського суспільства, № 1, 2025. С. 21-27
17. Міщенко В.І., Дольська О.О. Технологічна сингулярність як закінчення історії homo sapiens: чи можливе запобігти? Вісник Національного технічного університету “ХПІ”. Серія : Актуальні проблеми розвитку українського суспільства: зб. наук. пр. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2024. № 2. С. 10-15.
<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/85558>
18. Міщенко В.І. Філософська глобалістика як новий науковий напрям і стратегія виживання. Матеріали Міжнародного науково-методичного семінару «Людина і світ на роздоріжжі: технології, ресурси, соціальні інституції». Практичні студії 11–12 травня 2026 р. Харків, НТУ «ХПІ», 2026 р С. 22-23
19. Міщенко В.І. Космогеніка: перші кроки у світ. нарис нової космічної науки. Людина, культура, техніка в новому тисячолітті : збірник наукових доповідей : XXVII Міжнародна науково-практична

конференція, 27 травня 2026 р., м. Харків. – Харків : Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2026. – Вип. 27. С.108-112. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/103369>

20. Міщенко В. І. Трансформація змісту інтелектуальних систем як детермінанта зміни світогляду сучасного інженера. Матеріали XXXIV Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» (MicroCAD–2026) 13-16 травня 2026 р. С. 1420.

Додаткова література

1. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником. 4-е видання перероблене та доповнене. К.: КНТ, 2016.
2. Булат Є.А. Правові і філософські аспекти наукових відкриттів: монографія / Є. А. Булат, В. І. Дирда. Дніпропетровськ: Герда, 2015.
3. Дубинский А. Г. К определению понятия «интеллект». *Искусственный интеллект*. Донецьк, 2001. № 4. С. 113-121
4. Кіпенський А. В., Смоляга М.В. Логіка розвитку цивілізації: від інформаційного до інтелектуального суспільства. *Дослідження з історії і філософії науки і техніки*. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпро, 2023. Т. 32, № 1, С. 42-55.
5. Мищенко В.І. В каком мире мы живём и что есть технотронное общество в будущем человечества. *Науковий вісник Гілея*. Київ, 2020. Вип. 153 (2). С. 321–327. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/45868>
6. Міщенко В. І. Інтелектуальність особистості в умовах трансформації до планетарно-космічної цивілізації. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія: *Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*, Національний технічний університет «ХПІ». Харків, Харків, 2022. № 2. С. 26-33.
7. Мищенко В.І. Інтелектуально-нравственная духовность техно-тронного общества. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, BUDAPEST : 2020 Feb. VIII(37), I.: 223. С. 12-15. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/44808>
8. Міщенко В. І. Контури нової моралі глобального світу. *Вісник Національного технічного університету "ХПІ"*. Сер. : «Актуальні проблеми розвитку українського суспільства». Харків, 2021. № 2. С. 91-99. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/57129>
9. Міщенко В. І. Контури ноосферності у XXI столітті: погляд у майбутнє. *Вісник Національного технічного університету "ХПІ"*. Сер. : *Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*: зб. наук. пр. Харків, 2024. № 1. С. 31-40
10. Міщенко В.І., Шимченко О.В. Штучний інтелект у долі людини: погляд з майбутнього... *Філософія в сучасному світі*. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 17–19 листопада 2023 р. Національний технічний університет «ХПІ». Харків, 2023. С. 77-80.
11. Міщенко В.І. Використання високих технологій стереолітографії в цивілізації інтелектуального творення. *International Scientific-Practical Conference 30st-31nd of May, 2023, Marijampole, Lithuania. Management, Business, Technologies, Innovation: Trends and Challenges*. Conference article collection. Marijampole, 2023. С. 53-57.
12. Міщенко В.І. Геокосмічні технології як крок до майбутнього. *Філософія в аксіосфері глобалізуючого соціуму*. Матеріали міжвузівського міського науково-практичного семінару, 17-18 листопада 2021 р. Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ». Харків, 2021. С. 88-90.
13. Мищенко В. И. На пути трансформации к планетарно-космической цивилизации: геокосмические технологии. *Філософія в сучасному світі : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 19–20 листопада 2021 р. Харків, 2021. С. 100-102*. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/35208>
14. Мищенко В.І. Управление эволюцией: духовный фактор. Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна освітня діяльність. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Матеріали міжнародної наукової конференції 24 -25 травня 2019 р. Дніпро., 2019. С.178–179.
15. Міщенко В. І. Технології стереолітографії: народження нового світу? *Proceedings of the XIX International Scientific and Practical Conference. «Innovative approaches to solving scientific problems»*,

- Japan. 2023. Pp. 333-339. URL: <https://isg-konf.com/uk/innovative-approaches-to-solving-scientific-problems/>
16. Міщенко В.І. Філософія управління у концепції глобального еволюціонізму. Філософія в сучасному світі. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 18–19 листопада 2022 р. Харків, 2022. С. 147-151.
URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/bb7a4fa6-867d-43d6-b8fd-4a896c499e26/content>
17. Мей К. Інформаційне суспільство. Скептичний погляд. Київ: К.І.С., 2004. — 220 с.
18. Asimov 1942 — Asimov Isaac . Runaround // Astounding Science-Fiction, 1942, March, p. 94–103.
19. Asimov 1985 — Asimov Isaac . Robots and Empire. New York: Doubleday, 1985.
20. Bostrom 2004 — Bostrom Nick . The Future of Human Evolution // Death and Anti-Death. Vol. 2: Two Hundred Years After Kant, Fifty Years After Turing / Ed. Charles Tandy. Palo Alto, CA: Ria University Press, 2004, 2, p. 339–371.
21. Bostrom 2006 a — Bostrom Nick . How Long Before Superintelligence? // Linguistic and Philosophical Investigations, 2006, 5 (1), p. 11–30.
22. Bostrom Nick . Technological Revolutions: Ethics and Policy in the Dark // Nanoscale: Issues and Perspectives for the Nano Century / Eds. Nigel M. de S. Cameron, M. Ellen Mitchell. Hoboken, NJ: Wiley, 2007, p. 129–152.
23. Bostrom 2008 b — Bostrom Nick . Why I Want to Be a Posthuman When I Grow Up // Medical Enhancement and Posthumanity / Eds. Bert Gordijn, Ruth Chadwick. New York: Springer, 2008, p. 107–137.
24. Bostrom 2009 a — Bostrom Nick . Moral Uncertainty — Towards a Solution? // Overcoming Bias (blog), 2009, January 1.
25. Bostrom 2009 b — Bostrom Nick . Pascal’s Mugging // Analysis, 2009, 69 (3), p. 443–445.
26. Bostrom 2009 c — Bostrom Nick . The Future of Humanity // New Waves in Philosophy of Technology / Eds. Jan Kyrre Berg Olsen, Evan Selinger, Søren Riis. New York: Palgrave Macmillan, 2009, p. 186–215.
27. Bostrom 2012 — Bostrom Nick . The Superintelligent Will: Motivation and Instrumental Rationality in Advanced Artificial Agents // Minds and Machines / Ed. Vincent C. Miller. Journal for Artificial Intelligence, Philosophy and Cognitive Science, 2012, 22 (2), p. 71–85.
28. Carter 1983 — Carter Brandon . The Anthropic Principle and its Implications for Biological Evolution // Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences, 1983, 310 (1512), p. 347–363.
29. Chmielewski Adam. Do czego potrzebna jest filozofia? Filo-Sofija. (2014/3). No. 26 P. 41–54. URL: www.filo-sofija.pl/index.php/czasopismo/article/.../714
30. Kaku, M.. Parallel worlds: a journey through creation, higher dimensions and the future of the cosmos. Published by doubleday a division of Random House, Inc. DOUBLEDAY New York, London, Toronto, Sydney: Auckland. 2004. 428 p.
31. Kastel’s, M. Informatsionnaya epokha: ekonomika, obshchestvo i kul’tura. Information Age: Economy, Society and Culture. Perevod s angliyskogo pod nauch. red. O. I. Shkaratana. M.: GU VSHE, 2000. 608 p.
32. Toffler E. The Third Wave. URL: <https://archive.org/details/TheThirdWave>
33. Webster Frank. Theories of the Information Society (неопн.). — First. — Oxford: 1995. URL: <https://archive.org/details/theoriesofinform0000webs>

Система оцінювання

Підсумкова оцінка з освітнього компонента визначається відповідальним лектором за темами, видами занять, тощо у відповідності до силабусу і є інтегральною оцінкою результатів усіх вид навчальної діяльності здобувача вищої освіти. Підсумкова оцінка повинна відображати всі оцінки за складовими навчального процесу з урахуванням їх вагових показників k :

Поточний контроль (усні відповіді), k_1	Контрольні роботи (тести), k_2	Індивідуальне завдання (реферат), k_3	Підсумковий контроль (іспит), k_4
0,25	0,25	0,25	0,25

Сума коефіцієнтів повинна складати одиницю: $k_1 + k_2 + k_3 + k_4 = 1$. Підбір вагових коефіцієнтів підсумкової оцінки здійснює розробник курсу.

Розрахунок підсумкової оцінки проводиться за формулою:

$$O = \Pi \cdot k_1 + K \cdot k_2 + I \cdot k_3 + \Pi_k \cdot k_4,$$

де: Π – середньозважена середня оцінка за поточний контроль,
 I – оцінка за виконання індивідуального завдання,
 K – середньозважена оцінка за контрольні роботи,
 Π_k – оцінка за підсумковий контроль.

$$\Pi = \frac{\Pi_1 \cdot a_1 + \Pi_2 \cdot a_2 + \dots + \Pi_n \cdot a_n}{\sum_{i=1}^n a_i},$$

де: a_i - ваговий коефіцієнт кожної усної відповіді .

Оскільки, у силу специфіки предмету ваговий коефіцієнт кожної усної відповіді тотожні один одному, тобто $a_1 = a_2 = \dots = a_n$ то

$$\Pi = \frac{\Pi_1 \cdot a_1 + \Pi_2 \cdot a_2 + \dots + \Pi_n \cdot a_n}{\sum_{i=1}^n a_i} = \frac{\Pi_1 + \Pi_2 + \dots + \Pi_n}{n} \text{ (середнє арифметичне)}$$

де: n – кількість відповідей за семестр

$$K = \frac{K_1 \cdot b_1 + K_2 \cdot b_2 + \dots + K_n \cdot b_n}{\sum_{i=1}^n b_i},$$

де: b_i - ваговий коефіцієнт за контрольну роботу.

Відповідно у силу специфіки предмету ваговий коефіцієнт кожної контрольної роботи тотожні один одному, тобто $b_1 = b_2 = \dots = b_m$, то

$$K = \frac{K_1 \cdot b_1 + K_2 \cdot b_2 + \dots + K_m \cdot b_m}{\sum_{i=1}^m b_i} = K = \frac{K_1 + K_2 + \dots + K_m}{m} \text{ (середнє арифметичне)}$$

де: m – кількість відповідей за семестр

Поточні оцінки за кожен складову (Π, K, I, \dots) виставляються за 100-бальною шкалою згідно з [положенням «Про критерії та систему оцінювання знань та вмінь і про рейтинг здобувачів вищої освіти» НТУ «ХПІ»](#).

Підсумкова оцінка виставляється відповідно до розрахованої O з округленням до найближчого цілого числа в більшу сторону.

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

26.08.2025

Завідувачка кафедри

Ольга ГОРОДИСЬКА

Гарант ОП

Андрій КОПП